

ZGODOVINA

MEJNIKI NA STARI GORI V 50-IH LETIH:

STROKOVNI:

1. leta 1952 - začetek dejavnosti
2. leta 1962 - nastavitev stalnih zdravnikov
3. leta 1970 - prvi tečaj nefrofizioterapije po Bobathu
4. leta 1971 - posvetovalna timska ambulanta za otroke z motnjami gibanja
5. leta 1973 - razvojna ambulanta (timska)
6. leta 1974 - uvedba nefrofizioterapije po Vojti
7. leta 1975 - pedonevrološka ambulanta
8. leta 1996 - preselitev ortopedije v SB Šempeter
9. leta 1997 - ambulanta za rehabilitacijo odraslih nevrološko bolnih oseb
10. leta 1998 - tedenske edukacije
11. leta 2003 - začetek nevrorehabilitacije odraslih

PROSTORSKI:

12. od 1952 do 1962 - adaptacija stavb, ureditev vodovoda, elektrike, telefonije
13. od 1962 do 1972 - adaptacija stare stavbe in kuhinje, otvoritev operacijske dvorane, dograditev prostorov za fizioterapijo in vzgojno defektološko dejavnost
14. od 1972 do 1982 - izgradnja treh paviljonov, adaptacija prostorov za ambulantno dejavnost - ortopedске ambulante, ambulante za spremljanje rizičnih otrok
15. od 1982 do 1992 se ni dogajalo nič
16. od 1992 do 2002 - nadgradnja paviljona IV, kompletna adaptacija stavbe z ureditvijo ambulantno-polikliničnih prostorov, treh apartmajev za starše, adaptacija vseh treh paviljonov (III paviljon še ni dokončno adaptiran), ureditev telefonije, elektrifikacije.

ZGODOVINA STARE GORE – PRVIH 50 LET BOLNIŠNICE ZA INVALIDNO MLADINO

Prve natančne opise možganske ohromelosti, povezane z obporodno oškodovanostjo možganov je podal dr. Little v letih od 1853 - 1863, zato se je dolgo časa uporabljal izraz za možgansko ohromelost **Morbus Little** ali **Littlova bolezen**. Po nekaterih virih se ve, da je to obolenje staro kot človeštvo. Sistematično so bolezen začeli proučevati po letu 1960 v Angliji in v Ameriki.

Zanimivo je, kar je iz literature razvidno, da so kmalu po letu 1900 ugotavljali pogostost te bolezni v Ameriki in opisujejo, da se na 100.000 ljudi letno rodi približno 7 otrok z možgansko ohromelostjo. To je čas, ko se je bolezen prepoznalo šele v drugem letu življenja, ker so najtežje oškodovani do takrat že umrli.

O bolezni se je vedelo malo, zato se je staršem običajno razložilo, da je: " bolezen neozdravljiva, otrok bo ostal bebec vse življenje, najbolje bo, da ga imate doma in si pomagata kot veste in znate. " Tako so se ti otroci včasih naučili govoriti, nekateri so shodili po 10 letu starosti, pri nekaterih je ta invalidnost bila kasneje komajda še opazna, vse pa je bilo odvisno od sodelovanja in iznajdljivosti staršev.

Do leta 1952 je bilo tudi pri nas enako kot v ostalih nerazvitih deželah sveta.

Ta uvodnik sem omenila zato, da bo bolj razumljena vloga Stare gore in njeno poslanstvo. Kar se ve za Staro goro je služila ljudem in kasneje otrokom, ki jim je bila potrebna posebna skrb.

Pred prvo svetovno vojno so se tu zdravili ljudje z duševnimi boleznimi. Med prvo svetovno vojno je bila bolnišnica porušena in po prvi svetovni vojni na novo zgrajena, namenjena

rehabilitaciji psihiatričnih bolnikov, delovala pa je pod okriljem "Provincia Lombardo - Veneta del; ordine Ospedaliero di San Giovanni di Dio - Milano".

V letih od 1948, ko so bili ti bolniki razseljeni v druge ustanove, pa do leta 1952, so našli na Stari gori zatočišče grški otroci, ki so bili leta 1952 repatriirani.

Po drugi svetovni vojni je postala stavba namreč last splošnega ljudskega premoženja Jugoslavije.

24. aprila 1952 so se iz Gradu na Vranskem preselili na Staro goro otroci z cerebralno paralizo, otroci z obolenji kolkov, rahitisom, otroci, ki so preboleli otroško paralizo, vsi pa so bili predšolski in so potrebovali vsestransko obravnavo kot fizioterapijo, stalne kontrole ortopeda, fiziatra itd. Na Staro goro so prišli ker je bilo na Vranskem premalo prostora in ker je Stara gora primeren kraj, ki naj bi imel dve tretjini leta sonce in toploto, le eno tretjino dežja. Prišli so tudi ker je bila takrat v Šempetru bolnišnica za osteoartikularno tuberkulozo, ki je imela že pediatre, ortopede in fizioterapevte, ki so bili v veliko pomoč novoustanovljeni bolnišnici na Stari gori.

Velik poudarek se je takrat dajalo na rehabilitacijo v smislu razgibavanja, mavčenja, povijanja opornic, predvsem pa tudi sončenja, kopanja itd. **Bolnišnica za osteoartikularno tuberkulozo** je delovala kot takšna do leta 1956. Tedaj se je razdelila na Splošno bolnišnico v Šempetru, ortopedski bolniki so se preselili v Valdoitro, Stara gora pa je postala povsem samostojna bolnišnica.

Kot samostojna bolnišnica je bila prisiljena se osamosvojiti z aparaturami, nabavljen je bil rentgen, laboratorij itd. Bolnišnica je kot samostojna morala poskrbeti tudi za vso infrastrukturo kot vodovod, elektrika, telefonija, itd. Na operativne posege so otroke vozili na Ortopedsko kliniko v Ljubljano.

Človek težko verjame, da se je takrat kazalo tako veliko razumevanje za tovrstno populacijo - čeprav, kdor je poznal ustanovitelja **prof.dr. Breclja** in **prof.dr. Derganca**, ki sta na Stari gori začela razvijati sistematično skrb za otroke z možgansko ohromelostjo, se ni čudil. Poskrbeli so, da so poleg zdravstvenih pristopov že takrat zaposlili otroške vzgojitelje, socialnega delavca, ki je povezoval družino in bolnišnico in tudi za to povezavo skrbel še kasneje, ko se je otrok že premestil v kako drugo ustanovo. Zaposleni so bili takrat tudi zobozdravnik, psiholog, otolog, okulist, logoped.

Leta 1958 je bila na Stari gori odprta prva **šola s prilagojenim učnim programom za otroke z možgansko ohromelostjo**.

Drugi mejnik pri skrbi za otroke z možgansko ohromelostjo je leto 1969-1970, ko je prim. dr. Koršič pričel z zbiranjem sredstev za izgradnjo paviljonskega sistema po vzoru Anglije in Nizozemske.

Takrat je Republiški medicinski svet imenoval na predlog Sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo ter na pobudo Republiške skupnosti otroškega varstva posebno komisijo za

pripravo razvojnega načrta bolnišnice za predšolsko invalidno mladino in **program dela za otroke s cerebralno paralizo za celo Slovenijo**. V tej komisiji so bile eminentne osebnosti kot je prim. dr. Tivadarjeva, prof.dr.Fedor Pečak in drugi.

To je mejnik tudi zato, ker so se takrat sprejeli kriteriji bolnišnične obravnave otrok kot so:

- če je ambulantna obravnava oddaljena več kot 10 km od doma.
- če je otrok težko kombinirano prizadet
- če je v družini več prizadetih otrok
- če starši niso zmožni zaradi bolezni ali kakega drugega vzroka izvajati rehabilitacijo doma.

Po tem konceptu se je pričela gradnja paviljonov, ki je bila dokončana 1974.

Mimogrede naj povem, da je zaradi takratnih organizacijskih političnih pritiskov in združitve zdravstvenih ustanov bila Stara gora priključena 1973 UKC-ju, 1974 pa Splošni bolnišnici v Šempetru. Strokovno so se po tem času stvari bistveno spreminjale na boljše predvsem zaradi entuzijazma zaposlenih, medtem ko je materialno po tej združitvi zavladovala kriza, ko se v veliki bolnišnici oddelka za invalidno mladino na Stari gori ni videlo. Ortopedski oddelek je bil pod stalno presijo preselitve in zato se tudi v staro stavbo ni vlagalo nič in je pred očmi razpadala.

1995 se je **ortopedski oddelek** iz Stare gore preselil v Šempeter, stara stavba je ostala prazna in pripravljena za adaptacijo od države odobrenega Zavoda za posebne klinične primere in mlajše odrasle z telesno in duševno prizadetostjo.

Leta 2000 je oddelek za invalidno mladino, iz nam nepoznanih vzrokov, bil združen s pediatričnim oddelkom v Šempetru v pediatrično službo.

Ob preselitvi ortopedskega oddelka v Šempeter smo se starši in osebje Stare gore združili v enotni misli, da oddelek invalidne mladine ostane na Stari gori in da se stara stavba adaptira kot socialni zavod ter da se pristopi k nujni sanaciji paviljonov.

Leta 2000 je bil **dograjen in adaptiran paviljon IV** z ambulantno polikliničnimi prostori, s tremi apartmaji za starše. Leta 2001 pa so bili **adaptirani ostali trije paviljoni** in delno urejena okolica.

Kot sem omenila so se strokovne zadeve na oddelku ves čas dogajale. Mislim, da smo šli vedno v korak z obravnavo otrok s cerebralno paralizo v svetu. Leta 1970 je bil na Stari gori organiziran **prvi RNO tečaj**, ki ga je vodila nevrofizioterapevtka iz Anglije. Tu so se takrat izobraževali nevrofizioterapevti iz cele Slovenije.

Dve leti kasneje pa je bil organiziran teoretični del tega tečaja v Ljubljani.

1971 leta je bila na Stari gori prvič takozvana **razvojna ambulanta**, ki ni delovala v takem obsegu kot sedaj, ampak je bila bolj kot teamski konziljarni pregled za zdravnike otroških ambulant naše regije. Tri leta kasneje pa je delovala kot organizirana **ambulanta za rizične otroke** v kateri so delali zdravniki, fizioterapevti. 1974 smo pričeli prvi in tudi še danes smo edini v Sloveniji, ki izvajamo nevrofizioterapijo po Vojti.

Kasneje leta 1975 pa je bila ustanovljena **pedonevrološka ambulanta**.

Leta 1997 pa **ambulanta za rehabilitacijo odraslih nevrološko bolnih oseb**.

Kot sem že omenila so na Stari gori več ali manj delovali ljudje, ki so imeli veliko entuzijazma, veliko ljubezen do ljudi ki imajo drugačne potrebe. Prav v začetku je v bolnišnico samostojno vodila gospa **Mara Wardo**, ob strokovni pomoči prof.dr.Derganca, ki je prihajal tedensko na vizite kot ortoped, ob strokovni pomoči **prim.dr. Zdravljica**, ki je kot pediater trikrat tedensko prihajal v bolnišnico in skrbel za zdravje otrok (do leta 1975, ko se je vrnil stalno zaposleni pediater), pa enkrat mesečno otolog iz Ljubljane, zobozdravnik iz Nove Gorice, psiholog prof. Miran Čuk.

Ko je leta 1962 prišel **prim.dr. Koršič** se je marsikaj spremenilo. Nastavljeni so bili štirje zdravniki, odprla se je operacijska dvorana, kjer se je dvakrat tedensko redno operiralo tako otroke z ortopedskimi obolenji kot tudi otroke s cerebralno paralizo. To je tudi obdobje ko so prihajali v to bolnišnico zdravniki iz drugih krajev Slovenije, pa tudi iz Italije in se ob prim.Koršiču, kasneje ob **prim.dr.Plahuti** učili operativnih pristopov pri otrocih s cerebralno paralizo. Po odhodu prim. Koršiča 1975 je to nadaljeval prim. dr. Plahuta in dokler se niso vrnili zdravniki iz specializacije so iz Ljubljane redno prihajali ortopedi v pomoč tako za ambulantno kot tudi za operativno dejavnost (prof. dr. Pečak, prof. dr. Bobič, prim. dr. Bebler). Zaradi preventive ortopedskih nepravilnosti kot luksacije, displazije, itd. ter zaradi spremenjenega načina zdravljenja otrok z ortopedskimi obolenji se je leta 1975 otroški ortopedski oddelek ukinil, ostali so odrasli ortopedski pacienti in oddelek za invalidno mladino, ki je tedaj deloval z 80 posteljami do leta 1995, ko se je število postelj zmanjšalo na 55, kot je še sedaj. Naj na koncu pridam - 50 let je lep jubilej. Da smo ga dočakali in da se vrši na oddelku še dalje poslanstvo kot je bilo zastavljeno, gre zahvala entuziasto kot prof. dr. Derganc in sestra Mara Wardo, prim. dr. Koršič in sestra Jana Raganzini, seveda z vsemi sodelavci, z ljudmi, ki so imeli in še vedno imajo radi Staro goro, otroke, to so bili in so ljudje, ko so srečni, če jih zjutraj ko pridejo v službo namesto pozdrava dobro jutro vidijo žarek v očeh otrok.

Dosti se je dogajalo v teh 50-ih letih, obstoja pa velika želja, da se tudi v bodoče delo na oddelku z otroci s posebnimi potrebami nadaljuje, izpopolnjuje kar pomeni, da je potrebno stalno strokovno izpopolnjevanje in predvsem tudi ne omejitve nastavitve strokovnih delavcev.

Prim. dr. Hilda Šavrič Veličkov,
specialist pediater